

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
T: 080 81 80
E: gp@zagovornik-rs.si

Vlada Republike Slovenije
Gregorčičeva ulica 20, 25
1000 Ljubljana
E: gp.gs@gov.si

Številka: 050-13/2022/12
Datum: 10. 10. 2022

Zadeva: **Priporočilo Zagovornika načela enakosti glede spremembe Zakona o spodbujanju digitalne vključenosti**

Spoštovani,

Zagovornik načela enakosti (v nadaljevanju: Zagovornik) je prejel večje število pobud za izvedbo ocene diskriminatornosti določb Zakona o spodbujanju digitalne vključenosti (v nadaljevanju ZSDV), ki določa upravičence do digitalnih bonov '22. Pobudniki so zatrjevali diskriminacijo ljudi, starih 55 let in več, v primerjavi z mlajšimi upravičenci do digitalnih bonov.

Zagovornik je v zadevi skladno z 38. členom Zakona o varstvu pred diskriminacijo izvedel oceno diskriminatornosti ZSDV v delu, ki določa upravičence do digitalnega bona. V oceni je najprej ugotovil, da gre pri skupini upravičencev do digitalnega bona '22, ki so osnovnošolci ali dijaki ali imajo status študenta, in drugi skupini upravičencev, starih 55 let ali več, za skupini, ki nista v primerljivem položaju. To pomeni, da različna ureditev pridobitve bona '22 za eno in drugo skupino ni diskriminacija starejših upravičencev v primerjavi z mlajšimi.

V nadaljevanju izvedene ocene je Zagovornik ugotovil, da sta oba ukrepa za obe skupini upravičencev spodbujevalna ukrepa, ki pa ne izpolnjujeta pogojev po 18. členu ZVarD. Zagovornik je kot bistveno ugotovil, da za namen uvedbe ukrepov podelitve digitalnega bona niso bile pripravljene analize, ki bi dokazovale manj ugoden položaj oseb, ki bi tak bon potrebovale. Poleg tega je ocenil oba ukrepa tudi kot neustrezna in ne nujna za doseganje sicer legitimnih ciljev. Pri sprejemanju zakonsko dopustnega spodbujevalnega ukrepa mora zakonodajalec slediti določbam 17. in 18. člena ZVarD. Dodeljevanje denarnih ugodnosti mora biti po zakonu utemeljeno na analizah, ki dokazujejo in upravičujejo dejansko potrebo po odpravi manj ugodnega položaja oseb z določeno osebno okoliščino.

Zagovornik načela enakosti Vladi Republike Slovenije skladno z 21. členom ZVarD priporoča, naj pri pripravi spremembe Zakona o spodbujanju digitalne vključenosti upošteva načelo enakosti, v skladu z 18. členom ZVarD utemelji kategorije upravičencev do ugodnosti na izvedenih analizah ter pri določanju kategorij upravičencev upošteva njihovo premoženjsko stanje in dejanske digitalne kompetence. Poleg tega naj pri izvedbi zakona zagotovi regijsko enakomerno dostopnost do usposabljanj.

Vljudno vas naprošamo, da nas v 30 dneh od prejema tega dopisa obvestite o upoštevanju priporočila.

S spoštovanjem,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Priloga:

- Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 050-13/2022/12
- Ocena zakona št. 050-13/2022/11 z dne 10. 10. 2022

Poslano:

- naslovníku (e-pošta),
- zbirka dok. gradiva

V vednost:

- Urad Predsednika republike (po e-pošti: gp.uprs@predsednik.si)
- Državni zbor (po e-pošti: gp@dz-rs.si)
- Državni svet (po e-pošti: gp@ds-rs.si)
- Varuh človekovih pravic (po e-pošti: info@varuh-rs.si)
- Služba Vlade RS za digitalno preobrazbo (po e-pošti: gp.sdp@gov.si)

**UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU
ŠT. 050-13/2022/12**

Zagovornik načela enakosti Vladi Republike Slovenije skladno z 21. členom ZVarD priporoča, naj pri pripravi spremembe Zakona o spodbujanju digitalne vključenosti upošteva načelo enakosti, v skladu z 18. členom ZVarD utemelji kategorije upravičencev do ugodnosti na izvedenih analizah ter pri določanju kategorij upravičencev upošteva njihovo premoženjsko stanje in dejanske digitalne kompetence. Poleg tega naj pri izvedbi zakona zagotovi regijsko enakomerno dostopnost do usposabljanj.

Zagovornik načela enakosti (v nadaljevanju: Zagovornik) je prejel večje število pobud za izvedbo ocene diskriminatornosti določb Zakona o spodbujanju digitalne vključenosti (v nadaljevanju ZSDV), ki določajo upravičence do digitalnih bonov '22.

Zagovornik je iz prejetih pobud prepoznal dva glavna očitka domnevne diskriminatornosti v zvezi z digitalnimi boni '22. Prvi se nanaša na domnevno diskriminatorni dodatni pogoj za pridobitev digitalnega bona za starejše od 55 let. Po navedbah predlagateljev so mladi do digitalnega bona upravičeni brez dodatnih pogojev, medtem ko morajo starejši za pridobitev pravice do digitalnega bona najprej opraviti tečaj s področja digitalnih kompetenc. Tudi v primerih, ko kdo že desetletja dela v računalništvu in bi lahko bil predavatelj na tečaju, mora vseeno na tečaj, če je starejši od 55 let. Takšen dodaten pogoj, postavljen izključno na podlagi osebne okoliščine, naj bi bil diskriminatorni do starejših v primerjavi z mlajšimi. Poleg navedb o domnevni diskriminaciji zaradi dodatnega pogoja udeležbe na tečaju so nekateri predlagatelji opozorili tudi na domnevno diskriminacijo pri prijavi na tečaje. Zaradi majhnega števila razpisanih mest (5000) prijava na tečaj ni bila mogoča za vse, ki bi si tega želeli. Zlasti je prijava na tečaj težje dostopna osebam z invalidnostmi, starejšim z omejenim dostopom do sredstev množičnega komuniciranja, osebam, ki prebivajo v krajih, oddaljenih od mest, kjer je bilo mogoče opraviti prijavo, itn.

Na podlagi navedb ter dodatno na podlagi javno dostopnih objav v medijih se je Zagovornik odločil začeti postopek za oceno ustavnosti oziroma zakonitosti določb ZSDV. Zagovornik lahko v skladu z 38. členom Zakona o varstvu pred diskriminacijo (v nadaljevanju: ZVarD) izvede oceno diskriminatornosti zakona ali drugega predpisa. O svoji oceni obvesti morebitnega (drugega) predlagatelja postopka za oceno ustavnosti in zakonitosti ali pa z zahtevo sam začne postopek za oceno ustavnosti oz. zakonitosti predpisa ali drugega splošnega akta.

Namen Zakona o spodbujanju digitalne vključenosti je povečanje digitalne vključenosti prebivalstva v Republiki Sloveniji ter doseganje primerjalnega napredka digitalne razvitosti gospodarstva družbe Republike Slovenije (2. člen ZSDV). Sprejete zakonske določbe določajo načrtovanje in ukrepe za spodbujanje digitalne vključenosti prebivalstva.

Med sprejetimi ukrepi je tudi ugodnost digitalnega bona za nakup osnovne računalniške opreme v višini 150 EUR (»digitalni bon '22«). Zakon v 27. členu določa upravičence do digitalnega bona, ki lahko do 30. novembra 2022 unovčijo bon za nakup nove, obnovljene ali rabljene računalniške opreme, ki jo natančneje določa 6. odstavek 27. člena. Med upravičenci so šoloobvezni otroci, vpisani v 7., 8. ali 9. razred, dijaki srednje šole, študentje višje šole, študentje študijskega programa prve, druge ali tretje stopnje po predpisih o visokem šolstvu in udeleženci izobraževalnega programa, subvencioniranega na podlagi tega zakona, ki so stari 55 let ali več (drugi odstavek 27. člena).

Zakon je podelil zakonsko ugodnost pridobitve digitalnih bonov '22 le določenim skupinam upravičencev, za nekatere upravičence (stare 55 let ali več) pa je postavil še dodaten pogoj – udeležba pri izobraževanju. Ker do zakonsko določene ugodnosti in digitalnih bonov '22 v višini 150 EUR niso upravičeni vsi prebivalci Republike Slovenije, oziroma ker se za nekatere upravičence (stare 55 let ali več) postavlja dodaten pogoj, je s tem podan poseg v zavarovano dobrino (t.j. zakonsko dodeljeno ugodnost, do katere niso upravičeni vsi, temveč samo nekatere skupine prebivalstva, ki za to izpolnjujejo zakonske pogoje).

Zagovornik je v izvedeni oceni najprej ugotovil, da gre pri skupini upravičencev do digitalnega bona '22, ki so osnovnošolci ali dijaki ali imajo status študenta, in drugi skupini upravičencev, starih 55 let ali

več, za skupini, ki nista v primerljivem položaju. To pomeni, da različna ureditev pridobitve bona '22 za eno in drugo skupino ni diskriminacija starejših upravičencev v primerjavi z mlajšimi.

Navedeni zakonski ugodnosti imata naravo posebnih spodbujevalnih ukrepov. Posebni ukrepi za zagotavljanje enakosti so začasni ukrepi, ki imajo za cilj zagotoviti uresničevanje pravice do enakega obravnavanja, enake možnosti ali dejansko enakost in udeležbo na področjih družbenega življenja oseb, ki so zaradi določene osebne okoliščine v manj ugodnem položaju. Posebni ukrepi se sprejmejo z namenom preprečevanja ali odpravljanja posledic takšnega položaja oziroma kot nadomestilo za manj ugoden položaj. Posebne ukrepe delimo na spodbujevalne in pozitivne. Spodbujevalni ukrepi dajejo posebne ugodnosti ali uvajajo posebne spodbude za osebe v manj ugodnem položaju na določenem področju ali v določenem okolju. Pozitivni ukrepi pa ob enakem izpolnjevanju predpisanih meril in pogojev dajejo prednost osebam z določeno osebno okoliščino in se lahko uporabijo zlasti, kadar pri teh osebah obstaja očitno nesorazmerje v možnostih dostopa do uveljavljanja pravic, dobrin, storitev ali ugodnosti (17. člen ZVarD).

Posebni ukrepi imajo legitimni cilj odpraviti manj ugoden položaj oseb z določeno osebno okoliščino. Ta cilj mora biti utemeljen na analizah o obstoju manj ugodnega položaja, ukrep pa mora biti potrebno in ustrezno sredstvo za odpravo takšnega položaja. Subjekti, ki sprejmejo posebne ukrepe (v tem primeru zakonodajalec in vlada), morajo po zakonu redno preverjati njihovo utemeljenost oziroma upravičenost njihovega nadaljnjega izvajanja. Če ugotovijo, da je cilj njihovega izvajanja dosežen, jih morajo nemudoma prenehati izvajati (18. člen ZVarD).

Pri sprejemanju zakonsko dopustnega spodbujevalnega ukrepa mora zakonodajalec slediti določbam ZVarD. Zagovornik je ugotovil, da je brezplačno izobraževanje za osebe, stare 55 let ali več, in dodelitev digitalnega bona v višini 150 EUR po opravljenem tečaju spodbujevalni ukrep, ki pa ne izpolnjuje pogojev po 18. členu ZVarD. Tudi ukrep dodelitve digitalnega bona '22 vsem osnovnošolcem (v zadnji triadi), dijakom in posameznikom s statusom študenta ne izpolnjuje teh pogojev.

Zagovornik je glede legitimnosti ciljev, ki jih ukrepi zasledujejo, sicer ugotovil, da je namen digitalnih bonov '22 po ZSDV po eni strani sofinanciranje tehnične opreme za osnovnošolce, dijake in študente z namenom omogočanja lažjega sodelovanja pri pouku in študiju na daljavo, po drugi strani pa je namen ZSDV spodbujanje digitalnega opismenjevanja oseb v starostni kategoriji, ki ima po statističnih podatkih najmanj digitalnih kompetenc. Podatki kažejo, da v Sloveniji obstaja realna potreba, da se z različnimi spodbudami dvigne raven digitalne vključenosti skupine prebivalstva, starega nad 55 let. Cilje je zato ocenil kot legitimne. Nato pa je Zagovornik tako pri prvem kot drugem ukrepu ugotovil, da za namen uvedbe ukrepov podelitve digitalnega bona niso bile pripravljene analize, ki bi dokazovale manj ugoden premoženjski položaj oseb, ki bi tak bon potrebovale.

Poleg tega je ocenil oba ukrepa tudi kot neustrezna in ne nujna za doseganje sicer legitimnih ciljev. Splošna določba, da so do denarne ugodnosti v višini 150 EUR upravičene vse osebe, stare 55 let ali več, ne glede na dejansko potrebo po izobraževanju za dvig digitalne pismenosti in ne glede na premoženjsko stanje, po Zagovornikom mnenju zaradi izredne omejenosti števila mest na tečajih ni ustrezna za doseganje zadanih ciljev. Na 5000 mest se namreč ne bi nujno prijavili posamezniki, ki bi to najbolj potrebovali, temveč tisti, ki bi bili na dan prijav najbolj spretni oziroma so imeli srečo, da so na prijavno mesto prišli med prvimi. Pri tem se dodatno postavlja tudi vprašanje kršenja zakonsko določenega načela enakopravne dostopnosti do brezplačnih izobraževanj, ki določa, da so ukrepi za spodbujanje dostopni vsem pripadnikom ciljnih skupin pod enakimi pogoji (5. člen ZSDV). Nekateri, ki se zaradi osebnih okoliščin, kot so gibalna oviranost, premoženjsko stanje, kraj bivanja ipd. ne bi uspeli prijaviti na tečaj, čeprav so del ciljne skupine upravičencev, ne bi imeli možnosti dostopa do ukrepa pod enakimi pogoji kot osebe, ki takšne okoliščine nimajo. Hkrati tisti, ki imajo ustrezne digitalne kompetence, svojih znanj za pridobitev digitalnega bona ne bi mogli uveljavljati na način, da bi se pogoj digitalnih kompetenc že upošteval za izpolnjenega, s čimer bi bili postavljeni v slabši položaj zaradi svoje izobrazbe. Glede pogoja nujnosti je Zagovornik ocenil, da je za doseganje legitimnega cilja dviga digitalnih kompetenc ciljne skupine posameznikov, ki kompetenc nimajo, izvajanje brezplačnih tečajev sicer nujen oziroma potreben ukrep, vendar po Zagovornikovem mnenju dodatna ugodnost pridobitve namenskega bona v višini 150 EUR za vse udeležence po opravljenem tečaju ni nujna. Po drugi strani pa bi bilo denarno subvencijo za nakup računalniške opreme smiselno dodeliti posameznikom, ki takšno pomoč v denarnem znesku dejansko potrebujejo zaradi slabega

premoženjskega stanja. Slednje velja za obe skupini upravičencev, katerih položaj je v oceni z vidika ZSDV analiziral Zagovornik.